

Stiefmanagement

Colofon

ISBN: 978 90 8954 533 6

1e druk 2013

© 2013 Marike Smilde

www.stiefmanagement.nl

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

www.elikser.nl

Omslagontwerp en illustratie:
reclamebureau Hollandspracht

Vormgeving binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Stiefmanagement

Marike Smilde

Voor Alexander en Julia

Inleiding

Dertien jaar geleden werd ik stiefmoeder. Maar stiefmoeder ben je niet meteen. Het is een rol waarvoor je kiest en waarin je moet groeien, en ook een rol die je gegund moet worden, door je partner en door de kinderen.

In het leven heeft een mens meer rollen; in mijn geval naast stiefmoeder onder andere die van geliefde, dochter, zus, tante en vriendin, en in het werkzame leven die van collega, coach en interim-manager.

Er bestaat niet veel eenduidigheid over de wijze waarop de rol van stiefouder ingevuld zou moeten worden. En dat is ook niet verwonderlijk. Tot enkele decennia terug ontstond het stiefouderschap doorgaans vanwege het overlijden van een van de ouders. De stiefouder nam de rol van de overleden ouder meestal over. Dat is anno nu en zeker bij stiefouderschap na echtscheiding heel anders. Bovendien kennen samengestelde gezinnen velerlei variaties qua samenstelling.

Het uitgangspunt van dit boek is, dat het na echtscheiding voor de kinderen doorgaans goed is met beide ouders contact te hebben en te houden. De

stiefouder neemt nooit de plaats in van de eigen ouder. De stiefouder kan wel een belangrijke rol gaan spelen in het leven van kinderen.

Waarom dit boek? Omdat ik zelf in een stiefgezin leef, en ik in de afgelopen jaren veel heb nagedacht over het stiefouderschap en in mijn omgeving de successen en de teleurstellingen heb gezien. Meer dan de helft van de samengestelde (of stief)gezinnen valt uit elkaar. Dat is verdrietig, voor alle deelnemers. En niet in de laatste plaats voor de kinderen. Kinderen hebben nooit gekozen voor het leven in een stiefgezin. Zorgen dat zij daar een warme en liefdevolle plek hebben om in op te groeien is een belangrijke opdracht voor ouders en stiefouders.

Aan de hand van interviews met ouders en stiefouders, literatuur en mijn eigen ervaringen beschrijf ik hoe een succesvol stiefgezin kan ontstaan en hoe het kan functioneren. Ik kijk wat stiefouders het beste kunnen doen of nalaten en wat hun toegevoegde waarde is in het totale samenspel. En wat is de rol van de ouder? Wat voegt hij toe? Naast de ouder, de stiefouder en de kinderen staan er meer spelers op het toneel. Er is vaak nog de andere ouder, al dan niet samen met een partner.

Het vraagt liefde, inzet en begrip van al deze spelers om er gezamenlijk een succes van te maken.

Ik maak af en toe een uitstapje naar het management. Ouder en stiefouder leiden samen het samengestelde gezin, ieder vanuit zijn of haar specifieke rol. Vandaar ook de titel stiefmanagement.

Leven in een stiefgezin is niet altijd gemakkelijk; niet voor de kinderen en ook niet voor de volwassenen. Dit boek is bedoeld als handreiking om ouders en stiefouders zich bewust te laten worden van hun aanpak en reactiepatronen. Van daaruit volgen aanknopingspunten om keuzes te maken en vervolgens goed om te gaan met de situatie. Op die wijze kun je vanuit innerlijke kracht invloed hebben op je eigen leven.

Ik heb dit boek geschreven voor stiefouders en ouders. Allereerst in het belang van de kinderen. Daarnaast vind ik het van groot belang dat we ook oog hebben voor de mooie dingen die er gebeuren en de inzet en liefde van veel stiefouders, nu er zo veel mensen leven in een samengesteld gezin. Stiefmanagement is voor mij dan ook: nuchter, liefdevol en optimistisch!

In dit boek komen gewone mensen voor. Er bestaan zeer schrijnende situaties die gelukkig niet kenmerkend zijn voor het overgrote deel van de stiefgezinnen. Dergelijke afwijkende situaties bespreek ik niet.

Zoals elke schrijver heb ik geworsteld met het gebruik van "hij" en "zij". Ik heb besloten me aan te sluiten bij de gangbare keuze om "hij" te gebruiken, tenzij dat in het zinsverband niet logisch zou zijn. De lezer wordt van harte uitgenodigd om voor "hij" vooral ook "zij" te lezen.

Ik wens je veel plezier met het lezen van dit boek en ik hoop dat je er voor jezelf bruikbare inzichten uithaalt.

De inspiratie voor dit boek heb ik gehaald uit mijn eigen leven. Ik ben dankbaar dat Rob en ik samen met hun moeder en haar partner in een plezierige onderlinge verstandhouding onze (stief)kinderen Alexander en Julia een liefdevolle en harmonieuze basis in twee samengestelde gezinnen mogen bieden.

Apeldoorn, april 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	7
Hoofdstuk 1. Stiefmanagement	15
• Even wat cijfers	15
• Ontstaan stiefgezinnen	16
• Verschillende stiefgezinnen	17
• Homo- en lesbische stiefgezinnen	19
• Het nieuwe gezin	20
• Stief of niet?	22
• De zes valkuilen	32
• Balans	35
 Hoofdstuk 2.	
Het ecosysteem van het stiefgezin	39
• Kenmerken kerngezin	40
• Kenmerken stiefgezin	40
• Ecosysteem	43
• Stiefmanagement	50
• Welke relaties zijn er in het ecosysteem?	56
• Welke soorten stiefouders kennen we eigenlijk?	68
• Wensen en behoeften van de deelnemers in het ecosysteem	73
• Completeren en compleet maken ecosysteem	75
• Stiefmanagementopdrachten en –tips	77

Hoofdstuk 3. Wensen, ambities en verlangens	79
• Maslow-piramide	79
• Welke zijn de kernwaarden in stiefrelaties?	82
• Casus met hoofdrolspelers, vertaald naar de kernwaarden	83
○ 1. Acceptatie: je bent er en je mag er zijn	87
○ 2. Ruimte: om jezelf te mogen zijn en interactie te ervaren	88
○ 3. Begrip: voor elkaars positie	89
○ 4. Respect: voor elkaars rollen	91
○ 5. Waarde: je bent er niet voor niets	92
Hoofdstuk 4. Communicatie	95
• Wat is communicatie	95
• Aspecten van communicatie	96
• Gedrags- en communicatiestijlen	104
• Stiefmanagementopdrachten en –tips	123
Hoofdstuk 5. Geliefden en exen	125
• De geliefden in het stiefgezin	125
○ De keuze voor de geliefde is aan de ouder	126
○ Neem vooral de tijd	127
○ Verwachtingen bespreken	128
○ Vorm als partners een hecht team	132
○ Liefdevolle relatie	134
○ Andere opvoedstijl	135
○ Sluit de rijen als partners	136
○ De bijzondere positie van de stiefouder	137

Dynamiek van eigen en stiefkinderen in de relatie:	140
○ Stiefouder heeft geen eigen kinderen en er zijn geen gezamenlijke kinderen	141
○ Stiefouder had geen eigen kinderen en er zijn nu gezamenlijke kinderen	144
○ Stiefouder heeft ook eigen kinderen en er zijn geen gezamenlijke kinderen	146
○ Stiefouder heeft ook eigen kinderen en er zijn nu ook gezamenlijke kinderen	149
• Het verleden en het heden in de relatie	150
• Het belang van metacommunicatie	152
• De mogelijkheid van het maken van een stiefplan	152
• Exen en ouders	153
○ Valkuilen	154
○ Kinderen hebben twee ouders	157
○ Stop als partners en ga door als ouders	160
○ Loyaliteit(sconflict)	165
○ Niet invullen, elkaar ruimte geven en vertrouwen	167
○ Ouders altijd samen	168
○ Ouders en de andere stiefouder	170
• Familie	172
• Stiefmanagementopdrachten en -tips	174

Hoofdstuk 6.

Bouwstenen van stiefmanagement	175
• Normaliseren	175
• Realistische verwachtingen	176
• Loslaten	180
• Grenzen	182
• Vaardigheden:	188
◦ Samenwerken	189
◦ Inlevingsvermogen	191
◦ Luisteren	193
◦ Betrokkenheid	193
◦ Zelfvertrouwen	194
◦ Moed	195
◦ Flexibiliteit	195
◦ Stressbestendigheid	196
◦ Plannen en organiseren	197
◦ Complimenteren	198
• Standpunten en belangen	199
• Gewoontes en tradities	202
• Zelfcoaching	207
• Stiefmanagementopdrachten en -tips	208

Hoofdstuk 7. Spelregels van stiefmanagement

• Voor de stiefouder	211
• Voor de partner (de biologische ouder)	212
• Voor beide partners (stiefouder en ouder)	214
Literatuur	215

Hoofdstuk 1. Stiefmanagement

Niemand wordt geboren met de diepe wens om ooit onderdeel uit te maken van een stiefgezin, maar soms verloopt het leven zo dat het zich voor doet. Iemand met kinderen gaat scheiden en ontmoet een nieuwe liefde. En iemand anders wordt verliefd op een man of vrouw met kinderen. Of ouders van wie een kind dacht dat ze altijd bij elkaar zouden blijven gaan scheiden en zijn ouders ontmoeten iemand anders. En dan de situatie dat een van beide ouders overlijdt en de overgebleven partner vervolgens zijn leven gaat delen met een nieuwe partner.

Even wat cijfers

Het aantal stiefgezinnen in Nederland is sinds 1998 met bijna 35.000 gestegen tot 150.000 gezinnen in 2007. Van voor 1998 zijn geen cijfers bekend.

In deze stiefgezinnen wonen volgens het CBS ruim 280.000 kinderen.

In werkelijkheid zijn er meer dan 150.000 stiefgezinnen, omdat niet alle soorten stiefgezinnen worden meegenomen in de gebruikte huishoudensstatistiek.

Zo worden stiefgezinnen met kinderen van beide partners niet als stiefgezin geregistreerd, maar als

twee eenoudergezinnen in een huis. Bovendien kunnen kinderen niet op twee adressen zijn ingeschreven, ook niet als zij in twee co-oudergezinnen leven met in elk gezin mogelijk een stiefouder. Volgens eigen onderzoek van Stichting Stiefgezinnen Nederland zijn er inmiddels 200.000 stiefgezinnen.

Circa 200.000 stiefgezinnen met daarbij minimaal 280.000 kinderen, betekent dat er zo'n 680.000 mensen in stiefgezinnen leven: ouders, stiefouders en kinderen.

Ontstaan stiefgezinnen

Stiefgezinnen ontstaan na echtscheiding of overlijden. We kennen fulltime-, halftime-, parttime- en weekendstiefgezinnen, al dan niet in combinatie met co-ouderschap.

Ook wordt wel gesproken van een stiefvadergezin (kinderen komen uit een eerdere relatie van moeder), stiefmoedergezin (kinderen komen uit een eerdere relatie van vader) en het samengestelde gezin (kinderen van zowel vader als moeder uit een vorige relatie).

De term samengesteld gezin wordt overigens niet alleen daarvoor gebruikt. In veel literatuur en in het spraakgebruik is een samengesteld gezin een gezin met een ouder en zijn of haar kinderen aan-

gevuld met een stiefouder, al dan niet met eigen kinderen.

Ik gebruik de termen samengesteld gezin en stiefgezin door elkaar.

In een derde van de stiefgezinnen worden nieuwe kinderen geboren. Voor deze kinderen is het stiefgezin natuurlijk het kerngezin. Het kerngezin wordt ook wel het oorspronkelijke gezin genoemd.

Er zijn dus veel varianten in samenstelling van het stiefgezin.

Verreweg de meeste kinderen wonen na de scheiding nog steeds bij hun moeder (circa 75%), 6% bij hun vader en circa 20% in co-oudergezinnen. Deze cijfers komen uit het onderzoek *Scholieren en Gezinnen 2010*. Van co-ouderschap is in dit onderzoek sprake als een kind gemiddeld drie tot vier dagen per week bij elke ouder is. Sinds 1998 blijft het ouderlijk gezag conform de wet na echtscheiding in beginsel bestaan.

Verschillende stiefgezinnen

1. Na echtscheiding
2. Na overlijden

Na echtscheiding

Het huwelijk of de vorige relatie van een van de nieuwe partners of van beide partners is ontbonden door echtscheiding.

Soms ontstaat het stiefgezin vrijwel meteen na de echtscheiding, soms is de ouder een periode alleen geweest voordat hij een nieuwe liefde ontmoet.

Een echtscheiding is voor partners ingrijpend. Zij dachten voor altijd bij elkaar te blijven en hun kind te laten opgroeien in een veilige, liefdevolle omgeving met beide ouders. Die droom is uiteengespat. Partners moeten leren elkaar als partners los te laten en als ouders verder te gaan. Want ouders zijn zij levenslang. De manier waarop ouders uit elkaar gaan kan erg verschillen en ook hoe hun band zich na de echtscheiding ontwikkelt.

Voor kinderen is een echtscheiding ook enorm ingrijpend. Zij hebben twee biologische ouders en dat blijft zo. Vanwege de bloedband is er een sterke loyaliteit met beide ouders.

Kinderen moeten leren accepteren dat zij niet meer met beide ouders in een huis kunnen wonen.

En dan wordt vader of moeder weer verliefd. Hij

wil zijn leven weer gaan delen met een nieuwe partner. Maar zo onbezorgd als de eerste keer wordt het niet meer. Er zijn nu kinderen, en misschien heeft de nieuwe partner ook wel kinderen.

Na overlijden

De partner van een van beide of van beide ouders is overleden, plotseling of na een lang ziekbed.

Wezenlijk anders is hier dat er geen keuze is geweest. De partners hielden nog van elkaar en waren van plan hun leven verder te delen. Dat heeft de dood ruw verstoord. De liefde van de overgebleven partner is niet opeens verdwenen.

Kinderen raken hun vader of moeder kwijt, en anders dan na echtscheiding is zeker dat zij hun overleden ouder nooit meer zullen zien en dat deze er nooit meer voor hen kan zijn.

Dat maakt vaak de band met de nog levende ouder extra sterk. Een nieuwe partner kan daar ook tegenaan lopen. Ook moet een nieuwe partner kunnen omgaan met het feit dat de ouder vaak nog steeds van zijn overleden partner houdt.

Homo- en lesbische stiefgezinnen

Ook homo- en lesbische stiefgezinnen ontstaan na overlijden of echtscheiding.

Kenmerkend voor deze stiefgezinnen is dat beide partners van hetzelfde geslacht zijn.

Ook hier kan – net als in heterostiefgezinnen – een of beide partners kinderen hebben uit een vorige relatie. De vorige relatie kan ook een homo- of lesbische relatie zijn of een heterorelatie. Naast de gebruikelijk uitdagingen in een stiefgezin, kunnen hier extra elementen een rol spelen.

Voorals de kinderen eerst zijn opgevoed in een heterogezin, kan het uit de kast komen van vader of moeder en het krijgen van een nieuwe homoseksuele of lesbische stiefouder veel aanpassing vragen.

Ook de omgeving reageert daar niet altijd goed op, er worden bijvoorbeeld vervelende opmerkingen gemaakt op school, in de familie et cetera. Als dan ook nog de heteroseksuele ex-partner moeite heeft met de nieuwe homo- of lesbische relatie van zijn ex-partner is dat niet alleen vervelend voor de ouder, maar zeker ook voor het kind. Een dergelijke reactie van de achtergebleven hetero-ouder kan zelfs de vorming van de band tussen kind en stiefouder lastig maken.

Het nieuwe gezin

De start van een samengesteld gezin is nooit onbekommerd en wie er wel zo instapt, komt van een koude kermis thuis.